

Kestävä Espoo -kehitysohjelman seurantaraportti 31.12.2023

Tässä seurantaraportissa kuvataan lyhyesti Kestävä Espoo -kehitysohjelman kokonaistilannetta, tuloksia ja määrärahan käyttöä vuonna 2023. Lisäksi esitellään vuodelle 2024 suunniteltua toimintaa, mm. keskeisimmät projektit ja toimenpiteet.

Kehitysohjelman tähänastista kehittämistä ja tuloksia on käsitelty laajemmin puolivälitarkastelun yhteydessä valtuustossa 11.9.2023, joten tässä seurantaraportissa painotetaan loppuvuoden 2023 toimintaa ja tuloksia. Kehitysohjelmien arviointi ja loppuraportointi käynnistetään vuonna 2024. Ohjelmat päättyvät alkuvuonna 2025.

1. Ohjelman kokonaistilanne ja keskeiset tulokset vuodelta 2023

Kestävä Espoo -ohjelman kaikkia hyötytavoitteita on edistetty ohjelman käynnissä olevilla projekteilla ja toimenpiteillä, mutta toimien jalkauttaminen koko kaupunkiorganisaatioon edellyttää jatkossakin panostuksia. Vuonna 2023 kaupungin toimintaa arvioitiin toistamiseen suhteessa YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelmaan. Espoon kestävän kehityksen arvio (Voluntary Local Review, VLR) julkaistiin syksyllä espoo.fi-sivustolla sekä painetussa korttimuodossa, joita tullaan käyttämään mm. kouluissa opetuksen tukena. Ohjelmatyössä on edistytty syksyn 2023 aikana erityisesti ilmastotyön kehittämisessä sekä EU-rahoituksen hyödyntämisessä (Hiilineutraali Espoo 2030 -tiekartta, ilmastotyön kytkeminen osaksi kaupungin talousprosessia, ilmastokaupunkisopimus osana EU-missiotyötä). Myös SDG-työ (Sustainable Development Goals) on vauhdittunut uuden eurooppalaisen verkostohankkeen alkamisen myötä. Espoon vetovastuulla olevassa kaupunkiverkostossa kehitetään eurooppalaisten kaupunkien strategista johtamista YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden pohjalta.

Ohjelmatyötä on tehty pitkäjänteisesti jo kymmenen vuoden ajan ja kestävä kehitys on kiinteä osa Espoo-tarinan tavoitteita ja toimeenpanoa. Tavoitteiden ja toimenpiteiden integroiminen rakenteisiin, toimintaan ja ajattelumalleihin edellyttää kuitenkin yhä työtä, sillä vastuu kestävän kehityksen käytäntöjen soveltamisesta on kaikilla kaupungin työntekijöillä. Vuonna 2023 kestävän kehityksen osaamiskeskuksesta, joka vastaa kaupunkitasoisesta ilmasto- ja kestävän kehityksen työn edistämisestä sekä Kestävä Espoo -ohjelman koordinoinnista ja toimeenpanosta, on muodostettu vastuuyksikkö konsernihallintoon strategia ja kehittäminen -yksikköön. Kytkeytyminen yksikkönä kaupungin prosesseihin (mm. talous, tavoitteiden seuranta yms.) mahdollistaa pysyvämpien ja kestävämpien vaikutusten luomisen koko organisaatioon sekä turvaa toiminnan pitkäjänteisen kehittämisen ja jatkuvuuden.

Kestävyystoimien jalkauttamisessa linjajohtamista tukevat erilaiset sisäiset verkostot, yhteistyöhankkeet sekä muu poikkihallinnollinen yhteistyö. Syksyllä 2023 ekotukitoiminnan veto- ja kehittämisvastuu siirtyi ympäristönsuojelusta kestävän kehityksen osaamiskeskukselle. Kestävän kehityksen työpajojen kysyntä kaupungin sisällä on kasvanut nopeasti syksyn aikana, mikä tarkoittaa, että entistä useampi yksikkö haluaa tarkastella toimintaansa kaikki kestävän kehityksen osa-alueet huomioiden. Työpajoissa tavoitteena on hahmottaa, miten YK:n kestävän kehityksen tavoitteita (SDG) voidaan hyödyntää oman toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa sekä mitä uusia toimia tarvitaan.

Syksyn aikana valmisteltiin päätöksentekoon ilmastolain mukainen Espoon kaupungin ilmastosuunnitelma osana talousarviota sekä ilmastobudjetti vuodelle 2024. Kaupungin toimintamenoista 16 prosenttia eli 247 milj. ja investoinneista 53 prosenttia eli 169 milj. kohdistuu ilmastomuutoksen hillintää ja sopeutumista edistäviin toimiin. Talousarvioon on ensimmäistä kertaa koottu läpileikkaavasti myös kaikkien tulosyksiköiden toiminta Hiilineutraali Espoo 2030 -tavoitteen saavuttamiseksi. Kaupunginhallituksen käsittelyyn tuotiin lisäksi Hiilineutraali Espoo 2030 -tiekartta. Kaupunginhallitus päätti, että tiekartta päivitetään pitämään sisällään tarvittavat lisätoimet Espoon hiilineutraaliustavoitteen saavuttamiseksi ja tuodaan päivitettyinä valtuuston päätettäväksi kevään 2024 aikana.

Espoo-tarina ja kaupungin taloudellinen tilanne asettavat velvoitteita ulkoisen kehittämisrahoituksen hankinnalle. Kehittäjäkumppaniroolia ja edellytyksiä ulkoisen rahoituksen saamiselle on vahvistettu hakemalla Euroopan komissiolta Mission Label -tunnustusta Espoon ilmastotyön laadulle. Espoon kaupunki allekirjoitti ilmastokaupunkisopimuksen (Climate City Contract) yhdessä 25 kumppanin kanssa. Sopimus on osa EU:n 100 ilmastoneutraalia ja älykästä kaupunkia -missiota, jonka toteuttajaksi Espoo valittiin vuonna 2022. Ilmastokaupunkisopimus on läpäissyt tarkastuksen ensimmäisen vaiheen ja edennyt Euroopan komission käsittelyyn. Suhteutettuna kaupungin investointi- ja toimenpidetarpeisiin potentiaalinen EU-rahoitus ja sen avulla saatavissa oleva tieto ja uudet ratkaisut ovat aihe, johon kiinnitetään erityistä huomiota.

Energiakumppaniyhteistyö syventyy ilmastokaupunkisopimusten kautta. Energia on yksi merkittävä päästölähde ja kaukolämmön osalta suunnitelma hiilineutraaliudesta 2030 mennessä on jo pitkällä. Yhteistyö Carunan ja Fortumin kanssa takaa sen, että Espoossa on tarjolla kestävästi tuotettua energiaa, ja mahdollistaa energiainfrastruktuurin kehittämisen vastaamaan nopeasti kasvavan kaupungin tarpeita. Energian osalta valmistelussa on selvitys uusiutuvan energian tilanteesta, josta haetaan syötteitä myös Yleiskaava 2060 -työhön ja hiilineutraalius 2030-tavoitteeseen. Syksyllä käynnistyi pääkaupunkiseudun yhteistyöhanke Energiapalvelumalli alueille (ENPA). Hankkeessa kehitetään yrityslähtöinen energiapalvelumalli, joka tukee mahdollisimman vähähiilisen ja energiaomavaraisen korttelitason energiaratkaisuiden suunnittelua ja toteutusta.

Kestävää liikennettä on edistetty syksyllä järjestämällä pyöräilykursseja aikuisille, jotka eivät ole lapsena oppineet ajamaan polkupyörällä. Kurseilla pyöräilemään oppi 123 henkilöä. Pyörien huolto- ja korjaamispalveluita on edistetty tarkoituksena pidentää polkupyörien käyttöikää. Ammattitaitoisista polkupyöränhuoltajista on kova puute ja pyöränhuoltoon valmistavaa koulutusta on ollut Suomessa vain vähän saatavilla. Kaikki pyörät pyörimään -hankkeen siivittämänä Omnia aloittaa Polkupyöränhuoltajan koulutuksen keväällä 2024. Työsuhdepolkupyörän käyttöönottoa on selvitetty kaupungin HR-palveluiden toimesta ohjelmasuunnitelman mukaisesti. Edun käyttöönotolle ei ole budjetoitu määrärahoja.

Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus avasi Espoon Isoon Omena uuden kierrätysmyymälän lokakuussa. Kestävän kehityksen osaamiskeskuksen asiantuntijat ovat olleet mukana edistämässä myymälän sijoittumista Espooseen. Espoo on ollut mukana kansallisen kiertotalouden green dealin lähtökohtien ja pelisääntöjen valmistelussa yhdessä ministeriöiden (YM, TEM) ja 80 muun toimijan kanssa. Kiertotalouden green dealin tarkoituksena on vauhdittaa yhteiskunnan siirtymistä kiertotalouden mukaiseen toimintaan. Espoon kaupungin oman toiminnan kierrätysaste ja

yhdyskuntajätteen määrä on selvitetty ja lajittelua on mitattu erikseen kolmella koululla. Kalliin sekajätteen määrä on edelleen liian suuri ja laissa määrätyn lajitteluvaihteen täyttämiseksi asialle tulee tehdä toimenpiteitä. Espoon peruskouluissa ja lukioissa otetaan kierrätysroska-astiat käyttöön lukuvuonna 2023–2024 ja muissakin kaupungin kiinteistöissä edistetään asiaa lain vaatimalle tasolle mahdollisimman nopeasti.

Kaupungin hankintojen kestävyttä on edistetty ohjelman toimesta selvittämällä hankintakategorioiden vastuullisuuspotentiaalia sekä erilaisten hankintojen vastuullisuuskriteereiden ja -kysymysten laadinnalla (työvaatteet ja -suojaimet, rakennustekniset työt, rakentamisen muovit, sähköautojen latausasemat ja -palvelut). Hankintakeskus valmistele sähköautojen latausasemien ja -palveluiden hankintaa yhteistyössä toimialojen kanssa. Markkinavuoropuhelua käydään myös kestävän kehityksen näkökulmasta. Hankintasopimus olisi tarkoitus allekirjoittaa kesä- tai elokuussa 2024. Kaupunki hankkii latausasemat palveluna, ei investointina. Hankinnan arvoksi on ennakoitu alustavasti 3 miljoonaa euroa neljän vuoden aikana. Tilapalveluissa on tehty tarveselvitystä, jossa on kartoitettu koulujen, päiväkotien ja muiden kaupungin rakennusten latauspistetarpeita.

Kaupunginosien edellytyksiä toimia kestävien kaupunkiratkaisujen kehittämissympäristöinä on vahvistettu. Kerassa yhteistyötä on rakennettu esimerkiksi alueen kehittäjät kvartaaleittain kokoavan ajankohtaisfoorumin ja rakentamisen kehittämissuunnitelman sekä Kera Hub -esittelytilan kautta. Kuluneena vuonna alueen kehittämistyötä on esitelty vierailijaryhmille ja eri tilaisuuksissa yli 500 hengelle. Lisäksi suurtaapahtuma Kera Talks! kokosi lähes 300 alan asiantuntijaa keskustelemaan kestävien kaupunkiratkaisujen äärelle. Kestävää kehitystä ohjaava Keran kehittämissuunnitelman käytäntöjä ja skaalattavuutta on vahvistettu; ensimmäiset rakennuttajien laatimat kehittämissuunnitelmat on arvioitu ja työ käynnistetty suunnitelmien seurannan tueksi. Kokemuksia muuntuvan alueen monipuolisesta tilojen loppukäytöstä on koostettu yhteen hyödynnettäväksi myös muualla. Vastaavasti Kiviruukista on tavoite muodostaa kiertotalouden osaamiskeskittymä; alueen innovaatiotoiminta on käynnistetty yhteisten visio- ja tavoitetyöpajojen kautta alueen kehittäjien kesken. Otaniemi-Keilaniemen alueella on käynnistynyt luontopositiivisten ratkaisujen pyöreän pöydän keskustelut, joissa alueen tutkimus- ja yritysverkosto tunnistaa vaikuttavia ratkaisuja luontoarvojen edistämiseksi.

Asukasosallisuutta edistettiin vuoden aikana asukaskumppanuusryhmä- ja kummiluokkatoiminnalla, Toivottavia tulevaisuuksia -näyttelyllä sekä erilaisilla asukastapahtumilla kuten pyöräily- ja pyörähuoltokursseilla, muoviverstaalla sekä asukkaille järjestettävillä työpajoilla, demoilla ja kokeiluilla. Poikkihallinnollisen kehittämisen tuloksena syntynyt Future Mentors -ohjelma tuli kaupunginjohtajan innovaatiokilpailussa jaetulle 1. sijalle. Future Mentors -ohjelman tavoitteena on lisätä nuorten mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa kaupunkien kehittämiseen käymällä vuoropuhelua kaupunkien päättäjien kanssa.

Ohjausryhmä kokoontui vuoden 2023 aikana yhteensä yhdeksän kertaa ja vieraili kahden kokouksensa yhteydessä Fortumin Suomenojan voimalaitoksella sekä HSY:n Blominmäen jätevedenpuhdistuslaitoksella. Ohjelmapäällikkö Laitalan suorittamassa ylemmän johdon tutkintoon johtavassa Aalto Executive MBA (EMBA) koulutuksessa lopputyö käsitteli Espoota ja EU:n vihreää siirtymää. Aihe tukee ohjelmatyötä ja lisää ymmärrystä kuntaorganisaation haasteista ja mahdollisuuksista vihreän siirtymän toteuttamisessa.

2. Toteutuneet kustannukset, rahoitus ja resurssit

Ohjelmatyöhön on varattu vuosittain 200 000 €, jonka lisäksi ohjelman käynnistämiin projekteihin on haettu ja saatu ulkoista rahoitusta. Toimintamenot ohjelman osalta vuodelle 2023 olivat noin 332 000 € ja tulot noin 185 000 € (ulkoinen rahoitus). Kaupungin omarahoitusosuudeksi jäi noin 147 000 €. Ohjelman kustannuspaikalla olivat vuonna 2023 TUPA-, Puhdas ja älykäs -yhteistyön Kera ja Kestävän tulevaisuuden kaupunginosat -projektit, joista kaksi ensin mainittua ovat jo päättyneet. Ohjausryhmän kokouspalkkiot olivat noin 29 000 €. Muut Kestävä Espoo -ohjelman projektit on kohdennettu strategia- ja kehittämissyksikön kustannuspaikalle. Niiden arvioidut kustannukset vuodelle 2023 olivat 1,27 milj. € sisältäen sekä henkilöstökuluja sekä ostopalveluja ja ulkoinen rahoitus oli noin 1,02 milj. €.

Ulkoista rahoitusta on saatu ja/tai haettu mm. Euroopan aluekehitysrahastolta (EAKR), pääkaupunkiseudun ekosysteemisopimuksesta, EU:n tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelmasta (Horisontti Eurooppa), ympäristöministeriöltä sekä liikumisen ohjauksen valtionavustuksesta (Traficom). Kestävän kehityksen osaamiskeskuksessa työskentelee keskimäärin 25 henkilöä.

3. Ohjelman toiminta vuonna 2024

Kestävän kehityksen tavoitteet ja keväällä 2024 valmistumassa olevaan Hiilineutraali Espoo 2030 -tiekarttaan kootut ilmastotoimet luovat mahdollisuuksia ja asettavat velvoitteita kaupunkiorganisaation eri osille ja koko kaupunkiyhteisölle. Tiekartassa kuvataan ilmastotyön toimintaa ja merkitystä esitysmuodossa, joka mahdollistaa sen helpon hyödyntämisen ja päivittämisen eri käyttötarkoituksiin.

Ohjelmalla on käynnissä yhdeksän projektia, jotka jatkuvat vuodelle 2024 ja etenevät projektisuunnitelmiansa mukaisesti. Uusia hankkeita valmistellaan parhaillaan rakentamisen kiertotalouteen sekä liikenteen teemaan. Kehitettävää on erityisesti liikenteen kulkutapaosuudessa, käyttövoimissa ja logistiikassa. Energian osalta painopisteenä on energiajärjestelmän kokonaisvaltainen kehittäminen: joustavuus, paikallisen uusiutuvan energian tuotannon kasvu sekä kasvava sähkönkulutus. Lisäksi ymmärrystä tarvitaan lisää mm. vetyyn ja pienydinvoimaan liittyen. Kiertotalouden ja kestävän elämäntavan osalta edistetään erityisesti rakentamisen sekä kaupungin oman toiminnan kiertotaloutta sekä hankintojen kestävyttä. Kestävän maankäytön ja rakentamisen kehittämisteemassa painopisteenä on Keran toimintatapojen laajentaminen muihin kaupunginosaan sekä Keran hallien toimijoiden tilaratkaisuiden edistäminen. Lähiluonto ja luonnon monimuotoisuus -teemassa jatketaan pyöreän pöydän keskusteluja sidosryhmien kanssa tavoitteena luontotyön hankkeistaminen ja resursointi. Ohjelmassa valmistaudutaan myös tulevaan strategiakauteen kestävyys poikkileikkaavana teemana ja hiilineutraalius erityisenä painopisteenä. Kehitysohjelmien tulosten ja hyötyjen arviointi käynnistyy vuonna 2024.

Vuodelta 2023 jatkuvat projektit ja toimenpiteet

Kestävän tulevaisuuden kaupunginosat (2023–2026). Hankkeessa kehitetään paikallisuuteen, omavaraisuuteen ja fossiilittomuuteen perustuvia rakennetun ympäristön ratkaisuja Espoon kaupunginosissa, joista muodostetaan TKI-toiminnan kokeilu ympäristöjä.

SPARCS - energiapositiivisten alueiden kehittäminen (2019–2024). Hankkeessa etsitään uusia innovatiivisia ratkaisuja energiapositiivisten alueiden kehittämiseksi osana laajaa eurooppalaista yhteishanketta. Hankkeessa keskitytään nyt oppien keräämiseen ja jakamiseen.

Energiapalvelumalli alueille (2023–2026). Hankkeen tavoitteena on kehittää yritysälähtöinen energiapalvelumalli vähähiilisten ja omavaraisten kortteli/aluetasoenergiaratkaisuiden suunnitteluun ja toteutukseen pilottikohteita hyödyntäen Helsingissä, Espoossa ja Vantaalla.

Kaikki muovi kiertää -aluekokeiluilla käytäntöön (2022–2024). Tavoitteena on lisätä muovin kiertoa erityisesti kouluissa, kodeissa ja rakennustyömailla. Ylimaakunnallinen hanke.

Cities for Sustainability Governance (2023–2026). Hankkeen avulla edistetään tavoitetta saavuttaa SDG:t edelläkävijänä vuoteen 2025 mennessä integroiden kestävän kehityksen tavoitteita entistä kiinteämmäksi osaksi kaupungin toimintaa jakaen oppeja eurooppalaisten kaupunkien kanssa.

ALLIANCE (Alliance for Local Green Deals and Innovative Action for resilient Cities and Enterprises) (2022–2024). Hanke edistää EU:n vihreän kehityksen ohjelmaa (EU Green Deal) paikallistasolle vievää "Local Green Deal" -aloitetta. Edelläkävijäkaupunkeina toimivat Espoo, Mannheim (Saksa) ja Uumaja (Ruotsi).

Ilmastojohtamisen ja -budjetoinnin hanke (2023–2024). Hankkeen tavoitteena on kehittää Espoon kaupungin ilmastojohtamista talouden ja toiminnan suunnittelun prosesseissa. Tavoitteena on tehdä ilmastovaikutukset läpinäkyväksi ja pystyä talousvaikutusten lisäksi havainnoimaan ilmastopäästövaikutuksia paremmin kaupungin johtamisessa.

Kaupunkimetsien virkistyskäyttötutkimus (2023–2024). Tutkimuksen aiheena ulkoilijoiden hyvinvoinnin, virkistysarvojen ja metsän monimuotoisuuden sovittaminen yhteen.

Hiilineutraali Espoo 2030 tiekartta ja EU:n 100 hiilineutraalia ja älykästä kaupunkia -missio (2022–2030). Espoo toimii eurooppalaisena edelläkävijäkaupunkina hiilineutraaliuden saavuttamisessa 2030 mennessä sekä kokeilu- ja innovaatiokeskuksena, jotta kaikki Euroopan kaupungit voivat saavuttaa samat tavoitteet vuoteen 2050 mennessä.

Uudet, vuonna 2024 alkavat projektit ja toimenpiteet

MOBILITIES for EU (2024–2029) on eurooppalainen yhteishanke. Hankkeessa kehitetään osallistavilla ja käyttäjäkeskeisillä tavoilla innovatiivisia liikenne- ja logistiikkaratkaisuja liittyen automaattisen liikenteen kehittämiseen, vetyyn liikennepolttoaineena ja sähköajoneuvojen latauksen automatisaatioon.

Espoo Climate Community COMET (2024–2026). Hankkeelle vahvistetaan kaupungin ilmastokumppanuuksia, ilmastotyön asukasosallisuutta sekä ilmastoinvestointien osaamista ja dataa.

Raportointihetkellä kolme hankehakemusta odottaa rahoituspäätöstä. Päätöstä odottavat hakemukset liittyvät ilmastotyön vauhdittamiseen: Kiviruukin kiertotalouden keskittymän sekä kestävän liikkumisen kehittämiseen. Lisäksi valmistelussa on hankkeet rakentamisen

kiertotalouden edistämiseen sekä liikenteen osalta palveluiden kehittämiseen liikenteen solmupisteissä, sähköisen liikenteen palveluiden kehittämiseen osana energiajärjestelmää sekä seudullisen logistiikan lataustarpeeseen.

Linkkejä

Espoon kestävän kehityksen arvio 2023 (Voluntary Local Review, VLR):

<https://www.espoo.fi/fi/kestava-kehitys/kestavan-kehityksen-tavoitteet>

Espoo ja kestävä kehitys: <https://www.espoo.fi/fi/kestavakehitys>